

BİR SİVİL TOPLUM ÖRGÜTÜ OLARAK TKD

İnsanlar günümüzde yaşadıkları sorunları çözmek için yoğun işbirliğine ve işbölümüne gereksinim, duymaktadırlar. Bu durum dayanışma gereksinimini de beraberinde getirmiştir. Toplumsal koşulların yarattığı zorunluluk sonucu, çeşitli çıkar türleri ve grupları da artmıştır. İşte demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan sivil toplum örgütleri böyle bir toplumsal zorunluluk olarak, toplumsal sistemin bünyesinden doğmuşlardır.

Sivil toplum örgütlerinin, iktidarı, kendi amaçları doğrultusunda baskı altında tutma eğilimleri nedeniyle, bu tür oluşumlar “**baskı grupları**” biçiminde de tanımlanmaktadır. Bu bağlamda TKD de bir baskı grubudur. Örneğin TKD'nin halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik Kültür Bakanlığı ile yaptığı görüşmeler sonucunda kadro sıkıntısı yaşayan kütüphanecilerin, Kültür Müdür Yardımcılığına atamalarının yapılması, sorunun nispeten çözülmesinde, TKD'nin bir baskı grubu olarak etkinliğinin bir göstergesidir.

Dernekleşme sürecinde, toplumsal zorunlulukla birlikte sistemin kendi içinden doğan bir tepkinin de payı olduğu gözardı edilmemelidir. Bu sürecin ülkemizdeki seyri, demokratikleşmenin seyri ile adeta paralellik göstermektedir. 1938 yılında ülke genelinde sadece 205 dernek varken, 1950'de 2011'e, 1960'ta 18.958'e, 1970'te 42.170'e, 1980'de 54.144'e çıkmışken bu sayı Mart 1994'te 112.000.000'e ulaşmıştır.¹ Emniyet Genel Müdürlüğü Dernekler Masası'ndan edindiğim son bilgilere göre; Eylül ayı (2002) sonu itibariyle dernek sayısı (şubeler dahil) 161.420 dir. Bu derneklerden faal durumda olanların sayısı sadece 80.283'tür. Geriye kalan 81.137 dernek ise genel kurul yapmama, yasadışı faaliyetler, vb. nedenlerle kapatılmıştır.

Dernekleşme ve demokratikleşme süreçleri incelendiğinde, ikisi arasındaki ilişkinin, hem ekonomik hem sosyal alandaki gelişimin bir göstergesi olduğu gözlenmektedir.

Bu açıdan ele alındığında, İsveç'in yaklaşık 8 milyonluk nüfusuna karşın 32 milyona ulaşan toplam dernek üye sayısı, bu ülkedeki demokratikleşme ve katılımcılığın gerçek bir örneğidir.

Geleneksel yapının çatladığı, büyüyen kent ve metropollerde gitgide belirginleşen yabancılaşma ve bunun getirdiği bunalımın giderilmesinde önemli bir işlev gören derneklerin sayısal artışı, modern toplumun bir gereğidir.

Bir ülkede, sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren yasal çerçevenin bu kuruluşların yapısını belirleyen en önemli etmen olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yok. Demokratik rejimlerle, baskıcı otoriter rejimler arasında STK'ları ilgilendiren yasal çerçevede önemli farklar var. Bu konu ülkemizde daha çok, dernekler yasası bağlamında tartışılıyor. Bu noktada, ülkemiz özelinde sivil toplum kuruluşlarının (özellikle de dernek şeklinde örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarının) karşı karşıya oldukları hukuki sorunlar hala aşılabilmiş değildir. En son Dernekler Kanunda yapılan birtakım değişiklikler de beklentileri karşılamamıştır.

Öte yandan, özelde dernekler, genelde ise sivil toplum kuruluşlarının hukuki düzlemde karşılaştıkları sorunlar, salt anayasal ve yasal düzenlemelerden değil, uygulamada sıkça rastlanan, hatta kemikleşmiş hale gelmiş olan tutumlardan da kaynaklanmaktadır. Zaten yeterince boğucu olan yasal çerçeveyi iyice bunaltıcı hale getiren bu pratik zorlamalar, bürokratik kırtasiyeciliğin had safhaya eriştirilmesinden, yasal düzenlemelerle idari görevlilere tanınan yetkilerin en son sınırına dek, hatta bu sınırın da ötesine geçerek kullanılmasına değin geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu olumsuzluğun bir "idari görevli" (ki, dernekler açısından bu görevli, Emniyet Teşkilatı bünyesindeki Dernekler Masası'ndaki polisler olmaktadır) alt kültüründen kaynaklandığı düşünülebilir.²

Derneklerin kuruluş amacı, üyeleri arasındaki birlik ve dayanışmayı sağlayarak, sağlıklı diyalog ya da iletişim oluşturmak, üyelerinin her türlü ekonomik beklentilerine yönelik faaliyetlerde bulunmak, üyelerini, gerek kendi alanlarında, gerekse ülke sorunları hakkında eğitmek ve bilgilendirmek, yol ve yöntem göstermek suretiyle, sonuçta bir bütün olarak insan kalitesini ve buna bağlı olarak da ülke düzeyini yükseltmek olmalıdır.³

Ülkemizde derneklere üye olmak, bazen riskli sanılarak, ne olur ne olmaz, bir sorunla karşılaşım endişesi yüzünden, bazen de derneğin bana ne faydası olacak anlayışından kaynaklanan nedenlerden dolayı düşük düzeyde kalmaktadır. Oysa; dernekçilik bir gönül işidir ve özveri ile yapılması gerekir. Burada, bireycilik ve bana ne kazandırır anlayışı değil, toplumsuluk, katılımcılık ve ben derneğe ne katkı sağlayabilirim anlayışı olmalıdır.

Bu anlayışla, dernekler üyelerine toplumdaki ne koparacağını değil, topluma ne verebileceğini ve bunu bir yaşam tarzı olarak algılamalarını öğretmelidir.

Demokrasiye giden yolun, demokratik kitle örgütlerinden geçtiğine inanıyorsak ki yaygın kanı bu yöndedir. Öyleyse demokratik kitle örgütleri devletin maddi ve manevi desteği ile güçlendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca derneklerin büyük bir bölümünün “kamuya yararlı dernek” statüsüne alınarak, bu konudaki ayrıcalık ve haklardan yararlandırılması gerekir.

Ancak bu konuda da farklı görüşler mevcuttur. Devletten para alan bir örgüt ne derece sivil olabilir? Örneğin TKD'nin Kütüphane Haftası'nı kutlarken Kültür Bakanlığı ile yaşadığı sorunlar hepimiz tarafından bilinmektedir.

Biraz önce değindiğim bütün tanımlar ve kaygılar TKD için de geçerlidir. TKD aynı zamanda bir meslek örgütüdür. Konuya birazda bu açıdan yani mesleki örgütlenme açısından bakalım.

Meslek örgütleri sendikal örgütler değiller. Ancak amaçları da sadece meslek tabanının maddi çıkarlarını temsil etmekle sınırlı bir çerçevesi olan örgütler de değillerdir. En az kendi üyelerinin sorunlarına duyarlı olduğu kadar toplumsal sorunlara da duyarlı olmak zorundadırlar.

Meslek olarak adlandırdığımız kavram; uzmanlık, bilgi, herkesin sahip olmadığı bir teknik ve beceri gerektiren çabayı da içeren bir kavramdır. Meslek örgütleri ise bilgi birikimleri ve o alandaki bilgi ile ilgili bir uzmanlığı temsil ederler.

Sorun meslek örgütleri bu bilgiyi nasıl temsil edecekler?

Edecekler mi?

Bu alandaki iddialarını sürdürebilecekler mi?

Meslek örgütlerinin örgütlenme biçimlerini, bu soruları algılayış ve önemseme dereceleri belirleyecektir.

Bilginin alternatif bir şekilde yeniden üretilmesi meslek örgütlerinin bir sorunu olmalı. Bu, en az üyelerinin ekonomik çıkarlarının temsili kadar önemli bir konudur. Kendi meslek alanlarındaki uzmanlık bilgisini, yerleşik bilgi üretim tarzından farklı bir tarzda üretebilmek ve bu iddiayı savunmak onların temel görevi olmalıdır.

Meslek örgütleri bunu yaparken de şunlarla yüzleşmek durumundadır;

1- Bu bilgiyi dar-meslekçi bir zihniyetle mi yeniden üretecekler, yani kendi mesleklerinin dünyanın en önemli uzmanlığı, zanaatı olduğunu düşünerek, kendilerine hayran bir söylem içerisinde mi geliştirecekler.

2- Yoksa bu bilgiyi ona teknik ve mesleki anlamda sahip olmayan toplum kesimleriyle, özellikle de bu bilgiye en fazla ihtiyacı olan, bilgiden, iktidardan, güçten, her şeyden uzak tutulan kitlelerle paylaşmaya yönelik bir şekilde mi kullanacaklar?

Biz TKD Ankara Şubesi olarak tercihimizi, bilgiye en fazla ihtiyacı olan ama bilgiden, iktidardan, güçten uzak tutulan kitlelerle paylaşmaya yönelik olarak kullandık. Ya da kullanma çabası içerisinde olduk. Örneğin, Ankara-Batıkent'te bir sitenin ve bir sivil toplum örgütünün kütüphanelerini kurduk.

Aynı şekilde TKD Ankara Şubesi, mesleki uzmanlık bilgisinin yeniden üretilmesine katkıda bulunacağını düşünerek çevirisini yaptırdığı "Bilginin Düzenlenmesi" adlı kitabı yayımlayarak mesleki gelişmeye katkı sağlamıştır.

Buradan yola çıkarak, meslek örgütlerinin kendi teknik ve uzmanlık alanına ilişkin bilgi üretme, rapor hazırlama ve sürekli eğitim olgusunu destekleyici yönde çalışmalarda bulunmasının kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak; kitle örgütleri çalışma alanlarını belirlerken, meslek ve ülke sorunlarının birbirinden ayrılmayacağını ve sorunlarında ancak demokrasi içerisinde çözülebileceğini temel ilke olarak kabul etmelidirler.

DİPNOTLAR

- 1- Hikmet Yavuzyiğit, Derneklerin Demokratik Toplumsal Yapıya Katkısı, Mülkiyeler Birliği Dergisi, Cilt XVII. Sayı: 210-212, s.62-69
- 2- Ozan Erözden, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayın Dizisi;10 s.13-22
- 3- M. Hikmet Yavuzyiğit, Denetim Dergisi, Sayı:72, s.16-17

Ali Fuat KARTAL

TKD Ankara Şubesi